

Ernest Lluch

Bartzelonako Unibertsitateko katedraduna

Nire herriko prozesioan

■ Idazten hastean, norberak erabaki beharra dauka obra osoa edo zati bat katalanez idatzi edo ez. Hautatu beharko du lagundu nahi duen edo ez hizkuntza iraunarazten; izan ere, propiotzat hartzen du hizkuntza hori, baina mendeetan jazarria izan da, eta zauri sendagaitzak ditu, denbora luzea iragiteak soilik senda ditzakeenak, eta, gainera, ez dira milioi asko hartan mintzatzen direnak. Badaki tresna gisa erabil dezakeela hizkuntza *hil-bizi* hori -Constantí Llobart valentziar federalak, maisuki, hala izendatu zuen-, baina, halaber, badaki tresna horrekin gizartean eragin gutxiago izango duela. Eragin gutxiago, gauza batean izan ezik: hizkuntza eta kultura bat ez hiltzeko laguntza ematen ari delako kontzientzian. Hizkuntza eta kultura horiek *zeureak* dira, eta *zuk zeuk* ez baduzu laguntzen, desager daitezke, eta horrela kontzientziako harrak jango zaitu. Aitortu edo ez aitortu. Posible da beste prozesio batzuetan joatea, baina ez dira, ez, hein berean izango *zeure* prozesioa. Ikusgarriagoak izan arren, jende gehiago, askoz gehiago izan arren.

Josep Plak era sinple honetan adierazi zion hautu kultural eta moral hori Salvador Panikerri: «Begira, ni neu neure herriko prozesiora joan naiz. Pospolo batez parte hartu dut neure herriko prozesioan. Izan da kandelata batez joan denik, edo tortxa batez, baita xirio batez joan denik ere; ni neu pospolo batez joan naiz. Prozesiora joan beharra zegoe la uste izan dut, eta eraman nezakeen gauza bakarra hartu dut. Hori da guztia». Gainera, gaztelaniaz idatzi zuen, baina Plak tortxa batez eta Pompeu Fabrak beste batez, laguntza eman zuten hizkuntzaren prozesioak jarrai zezan. Horregatik asaldatu ninduen idazle oso atsegin, kataluniar eta gaz-

telaniaz soilik idazten duen batek Pla Madrilgo publikoaren aurrean guztiz goraitzea elebiduna zelako, berak inolako militantziarik ez du-eta elebitasun kulturalen!

Horrela, baztertu gabe ohoratu egiten ditut oraingoak baino oraindik urte zailago batzuetan katalanez idatzi zutenak: Manuel de Pedrolo, Jordi Sarsanedas edo Joan Triadú.

Erabat edo zatika katalanaren aldeko hautua egitea katalana ez desagertzen laguntzea bada, eta, beraz, jardunbide zail batean parte hartzea, gaztelaniaz jarduteko posibilitatea errazagoa da, merkatua eta segurtasun ekonomikoa handiagoak direlako. Errazagoa da, baina, nolabait, alferrikakoa ere bai, «ura itsasora edo egurra basora eramatea» bezala litzatekeelako. Pertsonaia heldu eta eleberrigile hasiberri baten irudi ederrak dira, Julià de Jòdarrenak. Izan ere, idazle horrek, familia Cartagena eta Almeriakoa baitu, gaztelaniaz argitara zezakeen *L'àngel de la segona mort*, baina badaki bere ur eta egur puskek beharrezkoagoak direla itsaso txikienean eta baso soilduenean. «Eleberria katalanez egitea kaltegarria bada niretzat, hitzez hitz: bost axola niri». (*Bost axola niri* horrekin itzultzen dut *egin* aditzetik zehaztasun mugatuarekin eratorritako aditz katalan bat). Hemen berri ere ikusten dugu herriko prozesioa urriagoa eta ahulagoa dela, baina

batek erabakitzen badu hartan parte hartzea, baliteke ordainetan salmenta handiak ez jasotzea, baina bai sentitzea *zeure* uraren eta *zeure* egurraren berotasuna.

Askok, libreki, ez dute hautatzen herriko prozesio muin-muinekoena, ezta gure kostaldeko itsasoa edo behebasoa ere, eta gauzak ongi joango zaizkie, edo ez hain ongi, baina katalanezko kulturaz edo hizkuntzaz idazten dutenean nolabaiteko sosegu faltaz jarduten dute, aldentzen ez zaien nolabaiteko kezak. Batzuetan etsigarria dute jakitea, katalanaren gaineko lege ugari izanagatik, ezinezkoa izango dela haietako bat Espainiako Konstituzioa bezain

Sosegu
gutxienekoek
etengabe bilatzen
dituzte akatsak
-eta inoiz edo
behin zerbait
aurkitzen-
katalanaz edo
katalanezko
kulturaz egiten
diren legeetan

erabatekoa, orokorra eta sakona izatea, hartako hirugarren artikuluan esaten baita espainiar guztien betebeharra dela gaztelania jakitea. Nik neuk bezala haiek ere *Diccionario de la Real Academia Española* kontsultatzen dutenez, jakin behar dute *betebeharra obligatuta egotea* dela, *obligazioa izatea*, *obligazioz egin behar dena*. *El Coyote*-ko inolako pertsonaiari ez zitzaion gustatzen tiro egitea bere burua guztiz babestuta bazuen, eta arerioa babes gutxiagorekin bazegoen; horregatik daude kezkatuta. Sosegu gutxienekoek etengabe bilatzen dituzte akatsak -eta inoiz edo behin zerbait aurkitzen- katalanaz edo katalanezko kulturaz egiten diren legeetan. Aur-

kitzen dituztenean, gehiegizko bozkarioak garaipena itxuragabetzen die. Ai katalan edo euskara irakasle batek gehiegikeria bat egiten badu! Horrela disimulatu eta ahan-tzi ere egin nahi dute gaztelaniak ziurtasun handia duela Konstituzioan, eta, beraz, nagusitasun argia eta kultura ziurrago bat dutela senti dezaketela. Badaude beste berrogeita hamahiru lege. Hainbeste ahanzteak gehiegi ahalegintzea eragiten du berdintasunezko kontzientzia disimulatze-ko, artega mugitzen baita. Ez da erraza herriko prozesioa ahanzte.

Herriko prozesioak eta geure itsasoak zein basoak gutxiago eskaintzen dute denetik -publikoa, dirua, mesedeak-, baina, halaber, ez diete guztizko lasaitasuna ematen erabat edo funtsean katalanaren edo katalan den ororen aldeko hautua egin zutenei. Hizkuntza askoz gutxiago manufaturatua, edo merkatu txikiagokoa tentsio gehiagorekin, are denboraren bidegabe-keria guztiak sendatuta leudekeen egunean ere; beste kezka batzuk ditu, ordea, katalana edo katalan den oro hautatu duenak. Dena ez da hasierako hautu kultural-moral hura bezain erraz. Hasiera istant bat da; jarraipena, istanten integral luze eta dilatatua. Baina hori guztia gorabehera, batzuek izenarekin, obrarekin, jarrerarekin, tonuarekin, lanarekin edo berrikuntzarekin xirio bat edo pospolo bat hautatu eta hautatuko dute, prozesio hurbilagoa eta, *zu zeu* ez bazaude, inor ere ez egotea gerta daitekeen hartan desfilatzeko. *Beren* herriko prozesioan bete-betean esku hartzen ez dutenei eragiten dieten kezkek ez dituzte mendeen hartuko, baina ez zaizkie faltako beste arazo batzuk. ■

Erredakzioan itzulia

Sales Santos Vera

Garraldako alkate eta Aezkoako Batzarre Nagusiko partaidea

Pirinioetako autoestrata: landa munduari beste eraso bat

■ Hil honen 3an, Nafarroako eta Pirinio Atlantikoetako administrazioen ordezkariak, beraiek sortutako ideia bailitzen, N1-i (Irun-Madril) eta muga pasabideei alternatiba aurkeztu ziguten: Pirinioetako Autoestrata deitutakoa. Honekin batera, honen inguruko azterketa eta txostena ekainean hasteko, kontu-lerroa onetsi zuten. Datorren urteko urtarrilerako utzi zuten exekuzioari buruzko erabakia. Ziurtatu ziguten, jakinal, herriarentzat onuragarria izango dela eta aberastasuna, enplegua eta abar ekarriko digula; betikoa, gogoratu Itoitz, AHT,...

Honaino Kapitalaren morroiek osoki bete dute beren jabearen mandatua: iritzi publikoaren aurrean itxurakeria egitea, *demokratikoki* hartutako erabakia dela baieztatuz; baina gauza jakina da azpiegitura lan hauek aldeztu aurretik planifikatzen direla, eskualdeko sasi-politikoak ezezik, Aznar, Jospin edo Cia bezalako politikariak ere gonbidaturik ez dauden foroetan. Makroproiektu hauen benetako asmatzaileak nazioarteko petrolio entre-

presak dira, automobila eta eraikuntzarekin lotuta dauden horiek, hau da, Kapital Handia. Garaiko politikoei lan zikina dagokie: iritzi publikoa engainatzea eta manipulatzeko da beren lana, eta, behar izanez gero, kapitalaren planen kontra doazenak zapaldu (eta beti behar izaten da, ahalik eta eragozpen gutxienekin burutzeko).

Kapitalak, bere etekinak handitzeko, merkantziak zein bidaiariak abiadura handiz mugitu behar ditu; lantegiak, industria edo produkzioaren zenbait atal Ekialdeko Europara eraman behar dira, bertan eskulana merkeagoa delako, eta honen ondorioz datozen urteotan merkantzien trafikoa 25 aldiz handiagoa izango da.

Beharrezkoa da esatea autoestrata hau egiteak, edozein izanik trazadura, oso ondorio kaltegarriak ekarriko lizkiokela hain zonalde aberasgarria den eta oso kontzertazio egoera onean dagoen lurralde honi; orografia kontutan harturik, hau bezalako proiektu bat egiteko lekurik desegokiak dira. Baina beren buruak,

lapurreta grinaz eta harrapaketa gaixoturik, gauza bakar bat ikusteko gauza dira: zenbat eta errepide, lur mugimendu edo tunel gehiago, orduan eta gastu altuago. Beste modu batez esanda: zenbat eta ustekeria gehiago, orduan eta etekin handiagoak.

Abiadura handiko ibilgailuek sortzen duten kontaminazioak (zarata, pisu handiko metalak, gas emariak, eta abar), edo gure lurraldetik pasako liratekeen merkantzia erradioaktibo, toxiko edo arrisku-tsuek sortzen dutenak (ez ahaztu N1 errepideari alternatiba dela) garapenaren ondorioen jasotzaile zuzenak bihurtuko gaituzte. Honen kontra egoteko arrazoi gehiago daude, informazioa hartzen joan beharko dugu eta baita ematen ere.

Lurra prestatzen hasteko ezin hobea da zuzenki kaltetuak dauden horiekin egitea: isolamenduaren eraginez sortutako (orain, bai kasualitatea!) gure egoera sozioekonomiko larriaren konponbidez aurkeztu digute, eta autoestrata litzateke konponbidea. Aldiz, honek pasabide estuagoak sor-

taraziko lituzke eta, beraz, isolamendu handiagoa.

Zoritzarrez, gure eskualdeko ordezkariak, *zerbait eman* eta *nahi duzuen* egin politikari eutsi diote. Eta politika honi jarraikiz, inpaktu proiektuek eman dezaketenei emaitzak ez zaizkie inporta, iritziak trukatzeko ere ardurarik ez dute, eta abar; eta gure eta munduko pobre guztien zoriz gaitzaren sortzailea denaren alde jarri dira: Kapitalaren alde. Arazoari eusten ez badiogu, ezingo dugu konpondu. Beraz, lehenengo unetik elkartu gaitezen erresistentzia aktiborako; beren plan suntsitzaile eta eraso honekin lotura izan dezaketenei inkesta, ikerketa eta guztiaren aurrean, boikota eta mobilizazioa.

Baigorriarrek irrintzia bote dute dagoneko, mendiz mendi, herriz herri, Baionatik Iruñeraino, Izpegitik Orbaiztearaino, Orreagako Gatazkan baigina, oihua pasatzen joan behar dugu, ez dezala esan gero inork ez denik. Batzarrak antola ditzagun eta erasotzen badigute, defenda gaitzen, eta entzuten ez badigute, eraso diezaiagun. ■